(13

(יט) **איש מצרי.** ...במדרש (נר"ר פ' לו, ג), אמר ר' ברכיה חביב משה מנח, נח משנקרא "איש צדיק" (בראשית ו, ט) נקרא "איש האדמה" (שם ט, כ), משה משנקרא "איש מצרי" נקרא "איש האלקים" (דברים לג, א). הענין דיש שני דרכים בעבודת השי"ת, דרך אחד מי שמייחד עצמו לעבודתו יתברך ומתבודד, ויש מי שעוסק בצרכי צבור ומבטל עצמו בשביל הכלל ומפקיר נפשו עבורם. א"כ צ"ל לפי המושג, שזה שמתבודד יעלה מעלה מעלה וזה ירד ממדריגתו, וכן אמרו (קהלת רבה ז, ז) "כי העושק יהולל חכם", ריב"ל שכח פ' הלכות בשביל שעסק בצרכי צבור[1], ובכ"ז מצאנו שנח התבודד, ולא הוכיח את בני דורו, לכן אמרו עליו שאף הוא היה ראוי לכלייה (סנהדרין קח, א)[2], ורק מתבודד לעצמו היה, בכ"ז אחר שנקרא "איש צדיק" ירד ממדרגתו ונקרא "איש האדמה". ומשה נקרא "איש מצרי" שהוכרח לגלות, שזה מורה פחיתות בנפש[3], הואיל ומסר עצמו על ישראל בהריגת מצרי נקרא "איש אלקים", שהגיע לתכלית השלמות מה שיוכל האדם להשיג[4], ועיין מד"ר ברכה (דב"ר יא, ג)[5], ודו"ק.

[מש"ח בראשית ט, כ]

משך חכמה - בראשית ט. כ

(14

[שם] "וידבר ה' אל משה לך רד" (שמות לב). [מאי "לך רד" א"ר אלעזר] א"ל הקב"ה למשה [משה] (לך) רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל עכשיו שישראל חטאו למה (לך גדולה) [לי], מיד תשש כחו של משה ולא היה בו כח לדבר. כיון שא"ל (דברים ט) "הרף ממני ואשמידם" אמר משה דבר זה תלוי בי, מיד [עמדו] נתחזק בתפלה ובקש רחמים (עליהם), משל למלך ב"ו (שהכה את בנו) [שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה] והיה אוהבו יושב לפניו והיה מתירא להצילו. כיון שאמר אלמלא פלוני אוהבי היושב לפני הרגתיך, אמר דבר זה תלוי בי, מיד עמד והצילו. (שמות לב) "ועתה הניחה לי [וגו']", (אר"א) [א"ר אבהו] אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו, מלמד שתפסו משה להקב"ה כביכול כאדם שתופס לחברו בבגדו ואמר (ליה איני) [לפניו רבש"ע אין אני] מניחך עד שתמחול ותסלח (לעונותיהן של ישראל) [להם]. (שם) "ואעשה אותך לגוי גדול וגו'", א"ר אלעזר אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד (בפני) [לפניך בשעת] כעסך, כסא של רגל אחד (האיך יכול לעמוד בפני כעסך) [שאכו"כ]. ולא עוד אלא שיש לי בושת פנים מאבותי שלא יאמרו ראו מה פרנס העמיד להם בקש גדולה לעצמו ולא בקש רחמים עליהם. (שם) "ויחל משה", א"ר אלעזר מלמד שהתפלל משה עד שהוחלה (אביי אמר עד שהחלהו להקב"ה) ורבא אמר עד שהתיר לו נדרו, כתיב הכא "ויחל משה" וכתיב התם (במדבר ל) "לא יחל דברו" ואמר מר הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו, ושמואל אמר עד שמסר עצמו למיתה עליהם, שנאמר (שמות לב) "ואם אין מחני נא". [אמר רבא אמר] רבי יצחק (אמר) עד שהוחל עליהם מדת רחמים, רבנן אמרי חולין הוא לך לעשות כדבר הזה

מיסת ברכות לב. לא.

(15

נא. "וידבר ד' אל משה, לך רד", מאי "לך רד", אר"א, א"ל הקב"ה למשה רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל כו'. המנהיג צריך שיהי' נערך על המונהגים. ע"כ אע"פ שבאמת נשגבה ונעלה היא נפש המנהיג מהעם מעלות נפלאות רבות, אבל מ"מ איזה ערך ראוי שיהי' ביניהם. ע"כ בהיות ישראל במעלה עליונה קודם החטא, היתה מעלת משרע"ה נשגבה מאד. אבל משחטאו, כבר לא הי' ראוי להנהיגם אם יעמוד במעלתו, כי לא יוכל להשפיל עצמו להנהיג עם שפל בערכו. ע"כ הוכרח לרדת מגדולתו לעמוד במדרגה נמוכה מאותה שעמד עליה תחילה, כדי שיהי' ראוי להנהגה של העם במעמדו הנמוך.

נב. מיד תשש כחו של משה ולא הי' בו כח לדבר, כיון שא"ל "הרף ממני ואשמידם", אמר ד"ז תלוי בי כו'. הכונה, בירידתו חשב שכבר אבד ג"כ מערכו העצמי בשביל נפילת ישראל. כי יש פרנס שעיקר גדולתו איננו כ"א מפני שהוא בא מכח הציבור, וכפי ערך מעלת הציבור תתרבה מעלתו אבל מצד עצמו אין לו ערך גדול, ויש פרנס שמעריכין אותו אל הציבור רק מצד יחוסו אליהם בהנהגה, אבל מצד עצמו הוא נשא ורם גם בלא ערך הציבור שהוא בא מכחם. כן משרע"ה חשב, שבאמרו ית' כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, היתה שערך עצמי אין לו, א"כ באיזה אופן ידבר ואיך ישא פנים, והכלל שבכחם הוא בא אבד ערכו בשעה זו. אמנם כיון שאמר לו "הרף וגו'", הודיע שרק מצד יחוסו אל העם אבד מעלתו אבל מעלת עצמו בעינה עומדת, ככחו אז כן כחו עתה[1], א"כ ראוי לו להתאמץ בתפילה גם בשעה שישראל נפלו הרבה מערכם.

עין אלה - ברכות נו:ז אה 142

(16

ס. ושמואל אמר, עד שמסר עצמו למיתה עליהם כו'. משרע"ה היתה תכלית נשגבה לחייו מצד עצמו ושלימותו גם זולת מצבם של ישראל, שע"כ הי' ראוי להעמיד ממנו אומה שלמה כישראל. אבל מפני אהבתו השלמה לישראל הסכים בעצמו שכל שלימותו לא תהי' כ"א להשתמש בהם לטובתן של ישראל ולא מצא לנפשו תכלית לחייו בלא ישראל. ובזה נוסף על מעלתן של ישראל גם אותו חלק השלימות הגדול שהי' לו ע"ה מצד עצמו, שהי' גבוה מערכן של ישראל ונחשב ג"כ מצורף להם. ע"כ אע"פ שהי' ראוי מצד עצמו לחיות עוד, גם לעבור אל הארץ, אבל מתוך ששם עצמו מצורף לישראל, והם לא היו ראויים להנהגה נעלה כהנהגתו של משה כשיכנסו לארץ, ע"כ הי' דבר מוכרח שימות במדבר. וכ"ז בא לו מטהרת רצונו לטובתן של ישראל, וע"ז אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת". כי לתורה ג"כ יש מעלה שהיא גבוהה מערכם של ישראל, שאינם יכולין עדיין לקבלה ויקבלוה לעתיד כאשר "לא יהי' עוד אור יקרות וקפאון" אלו סתרי תורה [1], כדברי חז"ל בפסחים[2]. ומעלת משרע"ה מצד עצמו נערכת לפי ערך חלק הנעלה [ה]זה של התורה, אבל הוא ע"ה החליט שראוי שכל המציאות של השלימות המתגלה בעולם באופן היותר נעלה (ישתמש) [תשמש] לתשועתן של ישראל. ע"כ אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", יחס הספר לכתיבתו ית' הוא מצד ערכו הנעלה הגבוה מערכם של ישראל. אם רוממות המדרגה תעכב שלא יוכל להיטיב לישראל, התרצה בהשפלת ערכו כדי שיוכל להפיק תשועתן, וגם נפילת ערך, "מיתה" תקרא לפי האמת.

עין אלה ברכות שם אה 143

(17

א. האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל.

ב. אהבת כל המעשים כולם א) היא קודמת לכל, אח"כ אהבת כל האדם, אחריה אהבת ישראל, שהיא כוללת הכל, שעתידין ישראל לתקן את כל המעשים כולם. וכל אהבות אלה הם אהבות מעשיות, לאהוב אותם לעשות להם טובה ולגרום להם עילוי, ונעלה על כולן אהבת ד', שהיא אהבה שבפועל, אינה גוררת בעצמותה שום דבר, כי־אם מה שהלב מלא ממנה זה הוא האושר היותר נשגב.

מוסר אגרת, אה לד

(18

. ועיניו היו נשואות השמימה. לשתף שם שמים בצערא דהכלל והפרט. בגנוחי ואנחות בשברון מתנים. ואנחותיו הרבות בזה היו שוברות כל גוף השומע. (והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרינא. **וכה היה דברו אלי תמיד שזה כל האדם לא לעצמו יברא. רק להועיל לאחריני ככל אשר ימצא בכחו לעשות).**

הקדמת בנו על הגר"א ודעתיו נלעיין בל

ערוץ מאיר - הערוץ שלי ליהדות www.meirtv.co.il